

A la darrera fira de Frankfurt, els llibres digitals hi van tenir una presència destacada.

Tu també, llibre, fill meu?

Diuen que, per Nadal, serà el regal estrella als EUA, que va venint cap aquí i que la seva ona expansiva canviarà el món de les lletres i la indústria i la manera de llegir. Potser no n'hi ha per a tant o potser sí que, amb la irrupció dels ginys de tinta electrònica, ja res no serà igual. Els llibres han caigut a la xarxa digital.

Ja fa temps que volten pel món. Des de la dècada dels 90, de fet. Al segle passat, per tant. No ha estat fins ara, però, fins fa un parell o tres d'anys, que ens els hem començat a prendre seriosament. Els e-readers o lectors o com sigui que n'acabem dient, arriben a les llibreries (virtuals o no) i a les botigues d'electrònica (igualmente virtuals o no), mudats amb el seu vestit de tinta electrònica i amb ganes de fer soroll. I les prediccions apunten que, si més no aquest any vinent, en faran. "Si sou dels qui van veure per primera vegada un d'aquests aparells electrònics l'any 2008 i n'utilitzàreu un per primera vegada el 2009, probablement us en comprareu un durant el 2010." D'aquesta manera

La diferència amb els intents anteriors és la 'tinta electrònica', una tecnologia que permet la lectura sense cansar la vista

sense el cansament visual característic de la lectura en pantalla ha costat, però tot indica que s'ha obert el camí. Cal millorar ergonomia i prestacions i etcètera (i milloraran), però, tot i que de moment encara hi ha més soroll mediàtic que no pas mercat, els aparells amb tinta electrònica sembla que són aquí i no se'n volen moure. I es volen estendre. Les dades (tornem-hi) hi apunten: l'octubre passat, segons que informa la mateixa companyia de comerç electrònic, Amazon (que va començar amb els llibres i ja s'ha estès a joguines, roba, objectes de jardí i allò que convingui) venia 48 llibres electrònics per cada 100 dels de paper.

Que són, però, els famosos lectors o e-readers que ens tempten des dels aparadors i les seccions aquelles del *què li pots regalar?* Són els aparells electrònics que permeten de reproduir i emmagatzemar continguts digitals, tant si són llibres com documents, diaris o revistes (*The New York Times* o *Le Monde* o *La Stampa* o *Newsweek* o *Time* o etcètera ja ofereixen, prèvia subscripció, aquesta possibilitat). La diferència amb els intents anteriors és l'anomenada *tinta electrònica*, una nova tecnologia que permet la lectura sense cansar la vista: no necessita res que la il·lumini per darrere, la visió es fa possible a partir de la llum exterior, genera una imatge sense pampallugues que es pot llegir des de qualsevol angle i té una despesa energètica molt baixa (se'n consumeix en, diguem-ne, *passar pàgina*).

No tot són flors i violes, però. D'una banda, qui vulgui esdevenir lector per mitjà de lector (també ens caldrà afinar la terminologia), haurà de romandre atent als avenços que els nous aparells de segur que aniran oferint (d'aquí a uns anys, els actuals possiblement ens semblaran com aquella mena de sabatots amb maleta inclosa que d'entrada vam prendre per telèfons mòbils). I, d'una altra banda, ja cal que esmoli la vista des d'ara mateix, perquè la pugna per imposar un format per als llibres digitals encara no té vencedors

i el comprador es pot trobar amb un aparell que no sigui capaç de llegir el llibre que vol. La qüestió dels formats no ha estat resolta i, ara per ara, hi ha documents en els ja coneguts rtf, doc o pdf, però també n'hi ha en mobipocket, azw o epub, per exemple. I, mentre les plataformes digitals batallen per l'hegemonia, els lectors que ens ofereixen es volen incompatibles amb els formats de la competència.

La qüestió dels formats, a més, porta a la de l'obsolescència: d'entrada, perquè alguns dels intents actuals acabin arraconats al mateix cul-de-sac on algú pugui tenir guardades avui les cintes de vídeo Betamax (i adéu llibres digitals). I, de sortida, perquè, de la conjunció de temps i avenç tecnològic no en pugui acabar sorgint un caducat espai de níngü on vagin a parar els nostres centenars de llibres digitals curosament compilats i tan il·legibles com si els tinguéssim, avui, emmagatzemats en aquells vells disquets flexibles de cinc polzades.

Un món ideal? Quan ella arriba de la feina, ell és davant la pantalla (tàctil, és clar). No l'interromp: deu minuts més i tindrà definitivament enllestida la novel·la. Espera l'esdeveniment bo i llegint còmodament al sofà el voluminós *best-seller* que la té totalment enganxada i que, juntament amb els centenars d'obres que li configuren una biblioteca que li agrada de qualificar de colorista, tot just pesa els pocs grams del seu pràctic lector flexible (de doble pàgina, com els llibres de paper). Ja està. Fi. Text enllestit. Cares d'emoció. Abraçada. L'envien a l'editor. Ell els en remetrà aviat la portada: a tot color, és clar, i animada, també. Quan en penguin l'*e-cartell* a la llibreria, farà goig. Semblen francament feliços. (No ho havíem dit encara, oi? Les escenes són d'un vídeo promocional del grup editor francès Editis.) Per ventilar-se, ell decideix anar a fer un volt. Va a parar a la llibreria del barri. S'ha endut el lector. Fulleja els volums de paper. Si en vol cap, passa el codi de barres pel seu e-reader. Després,

tan taxativa pronuncia *The Economist* la predicció per al *gadget* estrella del futur més immediat. I, amb les dades a la mà (als EUA ja factura el 4% del volum del mercat editorial, i creix; es calcula que ara mateix hi ha uns sis milions d'e-readers a tot el món i que l'any vinent se'n vendran més de dotze milions...), té molts números d'encertar-la. Cosa ben diferent és saber si, més enllà de la febrada inicial, la fal·lera es mantindrà. Si es consolidarà. Si tot plegat se'ns quedarà en mera agitació hormonal o si viurem una revolució de cap a peus, si assistirem, com ja hi ha qui ho anuncia, a la *caiguda de l'imperi Gutenberg*.

Suar tinta electrònica. Trobar la manera de presentar els llibres digitals

Un giny nou per a llegir

Ansgar sembla preocupat. Té al davant un estrany objecte. Diuen que és tan pràctic per a emmagatzemar textos i llegir-los amb comoditat. Molts textos i molta comoditat. Però és que ell no sap com posar-s'hi.

El tècnic treu el cap darrere la porta.

—Quin problema hi ha?

Entra.

—És aquesta cosa —Ansgar assenyala el llibre que té al davant, tancat, sobre la taula—. Seieu, si us plau.

I li explica el cas: no ha estat capaç de fer res en tot el matí. Res de res. L'altre mou el cap a banda i banda:

—Sí, és cert, això vol temps, tothom necessita ajut per a familiaritzar-se amb el nou sistema... Dieu que no hi heu pogut treballar? Heu provat d'obrir-lo?

—Obrir-lo? Si fos tan fàcil no hauria avisat el servei d'ajut d'escriptori, no trobeu?

El tècnic s'estalvia els comentaris i passa a l'acció: Uuuuhm... Alça la coberta i el llibre, oh meravella, queda desplegat davant els seus ulls.

—Ja havia arribat a aquest punt —fa Ansgar, el frare, aspre—, però després m'he aturat per por de no perdre algun text. No he tingut coratge de continuar.

—Aquí hi pot haver text i més text emmagatzemat —li respon el tècnic—. Per tal de continuar, heu d'agafar una pàgina

—ho va fent mentre s'explica— i... passar-la així.

El text, li mostra a un Ansgar commogut, continua a l'altra banda. “Mooooolt bé, però... i si vull anar endarrere, què?” “Fàcil: només cal passar la pàgina en sentit contrari: torna a aparèixer el text anterior.”

—És veritat! Acaba aquí sota... —Ansgar passa pàgina i queda del tot meravellat per la descoberta— i continua a dalt...!

El vídeo ofereix encara més aclariments sobre el nou objecte: “Què passa quan acabo?” “Que tanqueu el llibre i tot el text hi roman dins, emmagatzemat per a vós, de manera segura i no, no es perd.” Fins que el frare agafa un rotlle de pergami que tenia a prop: el vell sistema és millor, decideix, i més ràpid: trigues molt més a passar les pàgines d'un llibre.

El vídeo ha triomfat al Youtube: moltes de les reaccions i suspicàcies que desperta l'e-reader queden divertidament parodiades en un esquetx situat en una edat mitjana sorpresa per les possibilitats del nou suport que acull la paraula escrita. El temps dirà si la transformació serà tan radical com ho fou el pas des d'aquells rotlles tubulars fins als llibres enquadernats en pàgines que pràctica i tècnica han anat perfeccionant. De moment, però, gràcies a la perplexitat d'Ansgar, haurem rigut una estona. Que ja és prou.

el llibreter, que li coneix els gustos, encara li'n recomana un altre. D'acord. Formalitzen la compra i, clic, ja els té dins l'aparell. El vídeo continua encara: hi ha diaris d'e-paper flexible, guies de viatge interactives i etcètera. Un somni en harmonia.

És clar que, ara per ara, la realitat presenta massa interrogants per a permetre'ns que ens deixem endur pel somni: els mateixos agents implicats en la indústria editorial ja parlen, per exemple, de *desintermediació*, dels canvis que ja s'apunten en la cadena que acaba portant un escrit des de l'autor fins al lector (impremtes i editorials i

llibreries i distribuïdores), de la possible desaparició d'alguns graons, de la necessària reconversió dels altres. La qüestió, diuen, és saber trobar la distinció del “valor afegit”, ja sigui el caliu i el consell de la llibreria (perquè el volem, realment, oi? O és que ja en tenim prou amb els magatzems de llibres?) o el prestigi d'un bon editor (que filtri i editi, precisament, davant una possible allau de publicacions en línia, directament digitals o imprimibles segons demanda via maquineta *ad hoc*, que ja n'hi ha). Saber, potser, controlar la sobreproducció, que ja es dona en paper i que, juntament amb la progres-

siva reducció (si no desaparició) de les pàgines que diaris i revistes dediquen a la crítica literària, són dos factors que alguns experts apunten com a perills més reals per als llibres de paper que no pas l'arribada dels seus parents electrònics. Sigui com sigui, abans d'arribar a la idíl·lica situació de la presentació en vídeo o on sigui que ens portin mercat i esdeveniments, caldrà fer, probablement, una prou tortuosa travessa.

El Gran Germà dins un 'e-llibre'.

Justin D. Gawronski tenia 17 anys quan va demandar Amazon, l'agost passat. El cas ha establert un precedent (la com-

panyia demana disculpes i diu que no tornarà a passar) i una alerta, també.

Justin estudiava a l'escola de secundària Eisenhower, a Shelby Township, Michigan. Tenia deures per a l'estiu: llegir *1984*, de George Orwell, i anar anotant reflexions cada cent pàgines, per poder-ne presentar després un treball. Com a bon *nadiu digital* (així s'anomenen els nascuts en un entorn plenament digital, que n'aprenen els mecanismes com qui s'impregna de la llengua materna), es va descarregar el llibre electrònic al seu Kindle, el lector que comercialitza Amazon. A mesura que avançava la lectura, hi anava escrivint les seves notes (electròniques, també, és clar). I tot anava perfectament bé fins que de cop i volta, plo!, talment com si el llibre s'hagués immersit tant en el relat que l'hagués fet real, talment com aquelles notícies canviades o directament esborrades del món orwellià, el text li va desaparèixer.

Sembla que, després d'haver-los posat a la venda, Amazon es va adonar que no tenia els drets per a la comercialització de *1984* ni d'*Animal Farm*. I que

Amazon no havia explicat als seus clients que podia esborrar per 'control remot' contingut ja comprat dels e-readers

va decidir d'eliminar-los. No només treure'ls de l'aparador, diguem-ne, sinó esborrar-los dels aparells de cadascuna de les persones que els havien adquirits. Com si un dia arribessis a casa i t'hi trobessis el llibreter furgant-te la biblioteca: "No, escolti, miri, és que no els pot tenir a casa, aquests llibres, ja li tornaré els diners."

"Jo em pensava que, un cop comprats, els llibres eren meus", explicava Antoine J. Bruguier, lector californià amb el *1984* també esborrat i igualment denunciador d'Amazon. La majoria s'ho pensava, probablement, i, de fet, fins ara no s'havia advertit de la possibilitat contrària. I d'aquí vénen les denúncies: Amazon no havia explicat als seus clients que era tecnològicament possible d'esborrar per *control remot* contingut digital comprat per a Kindle.

Però ho pot fer, és clar. Ben mirat, ca-

da vegada vivim més endinsats en el *núvol*: la tendència és que les dades fugin dels nostres discos durs per instal·lar-se en una virtualitat d'aparença infinita, a l'eteri magma digital des d'on serem *autoritzats* a llegir o escoltar o veure —o totes tres coses alhora— els documents, prèviament adquirits.

L'hora d'e-llegir'? De lectors d'e-readers n'hi ha de moltes menes. El nostre se situa perfectament dins el perfil que marquen les estadístiques: home, de més de cinquanta anys, amant dels llibres i obert a les noves tecnologies. Isidre Crespo, assessor del Centre Carles Salvador, és, probablement, una de les primeres persones de València a tenir (i fer servir) un lector: "Ja fa uns quants anys que llig en pantalla: cinema, ordinador, telèfon mòbil, iPhone... Però qui no ho fa en major o menor

"La meua butxaca o bossa de mà han passat a ser la meua biblioteca, que no és poc"

El llibre és el llibre

El llibre és el llibre, no és un suport, ni una plataforma, i tampoc no és un plec de fulls, ni uns esquitxos de tinta sobre un paper blanc. El llibre és l'objecte que ha fet, de l'acte de lectura, un acte sagrat, religiós. És l'objecte que ha convertit la llengua en literatura i ens ha fet lectors.

No és només una eina, tot i que mai no deixa de ser-ho.

Mirem per primer cop el llibre, quan el trobem a la llibreria, amb curiositat i admiració. N'observem el format i de seguida la coberta, especialment la relació que s'hi estableix entre el text i l'espai, il·lustrat o no, i, en segon lloc, la relació que s'hi estableix entre el color –o colors– del text i el –o els– de l'espai. Les dues relacions ens han de seduir. Si el llibre va adreçat a un gran nombre de lectors, s'hi ha d'afegir l'impacte.

Hem de veure harmonia i elegància en la disposició dels elements gràfics dins l'espai de la coberta. També hem de veure, de detectar, què és singular del llibre i què és comú de la col·lecció. S'estableix aquí una fa-

Lluís Bonada

Periodista

miliaritat, una complicitat silenciosa, tàcita, es crea un lligam personal entre editor i lector, entre el venedor i l'hipotètic client. És un acte de germanor. L'home que ha entrat a la llibreria deixa de ser, just en aquest moment, un home solitari.

Passem a llegir el títol i el nom de l'autor. L'agafem. El pes ha de ser adequat al format. Tendim, quan el llibre és destinat a la lectura –no a l'estudi o la consulta– a preferir el pes lleuger, el que ens permet de sospesar-lo amb una sola mà sense cap esforç.

L'obrim i respirem. El llibre emet una olor refrescant i singular. No arriba pas a ser un perfum, és una olor causada per una renovació de l'aire que respiràvem. Aquesta olor específica –si no del llibre, sí dels

llibres de la col·lecció– ja no ens deixarà durant tota la lectura, serà com un fons musical que acompanyarà el silenci de la lectura.

Fem un cop d'ull a l'interior. Examinem la tipografia i la caixa impresa. També ens han de convèncer, de captivar-nos.

Decidim d'apropiar-nos l'objecte amb la finalitat d'apoderar-nos del seu contingut. Paguem. Una sola quantitat, una sola despesa, ens dona dret a totes dues coses.

Ens disposem, arribats a casa o a la taula del bar, a repetir la mateixa operació que hem fet a la llibreria en fer el primer cop d'ull al llibre. El ritual tornarà a ser satisfactori i això ens indica que la despesa haurà pagat la pena, tot esperant que les promeses dipositades sobre el text es confirmin amb la lectura.

Ens disposem a examinar l'interior a fons. Comencem la lectura. Ens aturem uns instants. Encara no volem capbussar-nos-hi: que l'autor esperi una mica més a seduir-nos. Mantenim el llibre a la mà, o el deixem sobre la taula, sense perdre'l de vista. Cal retre un darrer homenatge de respecte i de gratitud, abans d'utilitzar-lo.

mesura?" Ha entès, per tant, el món de l'e-reader com una nova possibilitat, i s'hi ha llançat sense escarafalls: "He tingut en compte què hi guanyava."

I, des de l'experiència, i constatant que el seu lector continua essent compatible amb els llibres de paper ("allò del tacte, les olors, les dimensions del continent, les presentacions... hi ha unes quantes coses que, òbviament, no són iguals"), ens explica què hi ha guanyat: "La primera cosa que hi he buscat és la facilitat de transport, ja que em bastant pel món: la meua butxaca o bossa de mà han passat a ser la meua biblioteca, que no és poc. És infinitament més còmode per a transportar molt de material, tant per a llegir com per a investigar (vora 700 llibres hi porte, al meu reader-book)." I en aquest sentit, una institució per definició virtual, la Universitat Oberta de Catalunya

(UOC), ha decidit d'oferir als seus alumnes la possibilitat d'esdevenir *e-lectors*: als estudiants d'informàtica, multimèdia i comunicació ja se'ls facilita e-readers amb els continguts docents incorporats i, des de la Biblioteca funciona una prova pilot per oferir dispositius en préstec als estudiants de la UOC, bo i posant-hi continguts propis o de més distribuïdors. Des d'una web, expliquen, l'usuari pot consultar els continguts que li interessen i descarregar-los al lector. Quan torna l'aparell a la Biblioteca, el dispositiu es buida i es presta a un altre estudiant.

A més de l'estudi, continua Crespo, el lector "et permet de llegir en moltíssimes situacions, passar rapidíssimament d'un llibre a un altre, simultanejar la lectura amb música...". I prescindir de l'etiqueta de *descatalogat* que condemna tants llibres als llimbs: digital i a internet, un

llibre es manté *catalogat* sense que faci falta gran despesa per tornar-lo a imprimir: des de l'e-reader o amb la impressió per demanda, la vida se li allarga.

Pensant en el futur, Isidre Crespo es mira el seu lector i ens diu què n'espera: "La compatibilitat absoluta entre els diversos models, més prestacions tècniques (indexacions, notes a peu...), connexió a internet, manipulació-tractament dels textos...", la llista és llarga, però recorda que el sistema és tot just a les beceroles: "Seria acceptable de valorar *finalment* coses que són pel camí?" Al capdavant, raona, "no hi ha segons sense primers".

De tota manera, i posats a demanar, Crespo pica més alt i escombra cap a casa: "No pot, la literatura catalana, eludir un futur tan evident."

Núria Cadenes